

Lapsuudessa koettu ja todistettu väkivalta

HENNA ATTILA & MIINA KESKI-PETÄJÄ

Tilastokeskuksen Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021 -tutkimuksen mukaan vanhempien tekemää henkistä tai fyysistä väkivaltaa raportoi kokeneensa alle 15-vuotiaana miltei joka toinen Suomessa asuva 16–74-vuotias nainen ja 18–74-vuotias mies. Tämä vastaa väestötasolla 1 888 000 henkilöä. Alle 15-vuotiaana vanhempien välistä henkistä tai fyysistä väkivaltaa kertoi todistaneensa 60 prosenttia naisista ja puolet miehistä. Seksuaaliväkivaltaa puolestaan kertoi kokeneensa alle 15-vuotiaana 14 prosenttia naisista ja neljä prosenttia miehistä. Vainoamista raportoi kokeneensa elämänsä aikana joka kolmas Suomessa asuva nainen ja joka viides mies. Alle 15-vuotiaana vainoamista kertoi kokeneensa 20 prosenttia vainoamista kokeneista naisista ja 13 prosenttia vainoamista kokeneista miehistä. Lapsuudessa koettua ja todistettua väkivaltaa raportoivat tyypillisimmin naiset ja alle 35-vuotiaat. Sekä itse koetun että vanhempien välillä todistetun fyysisen väkivallan tekijä on tyypillisimmin isä.

1 Keskeiset tulokset

Lapsuudessa koetun ja todistetun vanhempien tekemän henkisen ja fyysisen väkivallan yleisyyttä kartoitettiin tarkastelemalla, kuinka suuri osa 16–74-vuotiaista naisista ja 18–74-vuotiaista miehistä raportoi kokeneensa alle 15-vuotiaana vanhempiensa tekemää henkistä tai fyysistä väkivaltaa tai todistaneensa vanhempien toisiinsa kohdistamaa henkistä tai fyysistä väkivaltaa.

Henkisen väkivallan kokemiseksi ja todistamiseksi määriteltiin tilanteet, joissa henkilö on alle 15-vuotiaana kokenut itse tai todistanut isän tai äidin toisiinsa kohdistamaa vähättelyä tai sanallista nöyryyttämistä. Fyysisen väkivallan kokemiseksi ja todistamiseksi luettiin tapaukset, joissa väkivallan tekijä on käynyt käsiksi läimäyttämällä, vetämällä tukasta, lyömällä nyrkillä, potkimalla tai heittämällä jollain esineellä. Erityisen vakavaksi fyysiseksi väkivallaksi laskettiin alle 15-vuotiaisiin kohdistetuista teoista sellaiset, joissa vanhempi on tahallaan lyönyt tai potkinut kovaa, lyönyt esineellä kuten kepillä tai vyöllä, polttanut tai puukottanut.

Vanhempien tekemän ja välisen henkisen ja fyysisen väkivallan lisäksi kartoitettiin kokemuksia alle 15-vuotiaana koetusta seksuaaliväkivallasta ja vainoamisesta. Lapsuudessa koettua

seksuaaliväkivaltaa tiedusteltiin kysymällä 16–74-vuotiailta naisilta ja 18–74-vuotiailta miehiltä heidän kohtaamiaan eri tekoja. Seksuaaliväkivallaksi luettiin esimerkiksi alastomana esiintymiseen houkuttelu, intiimialueiden koskettelu asiattomalla tavalla ja sukupuoliyhteyteen pakottaminen.

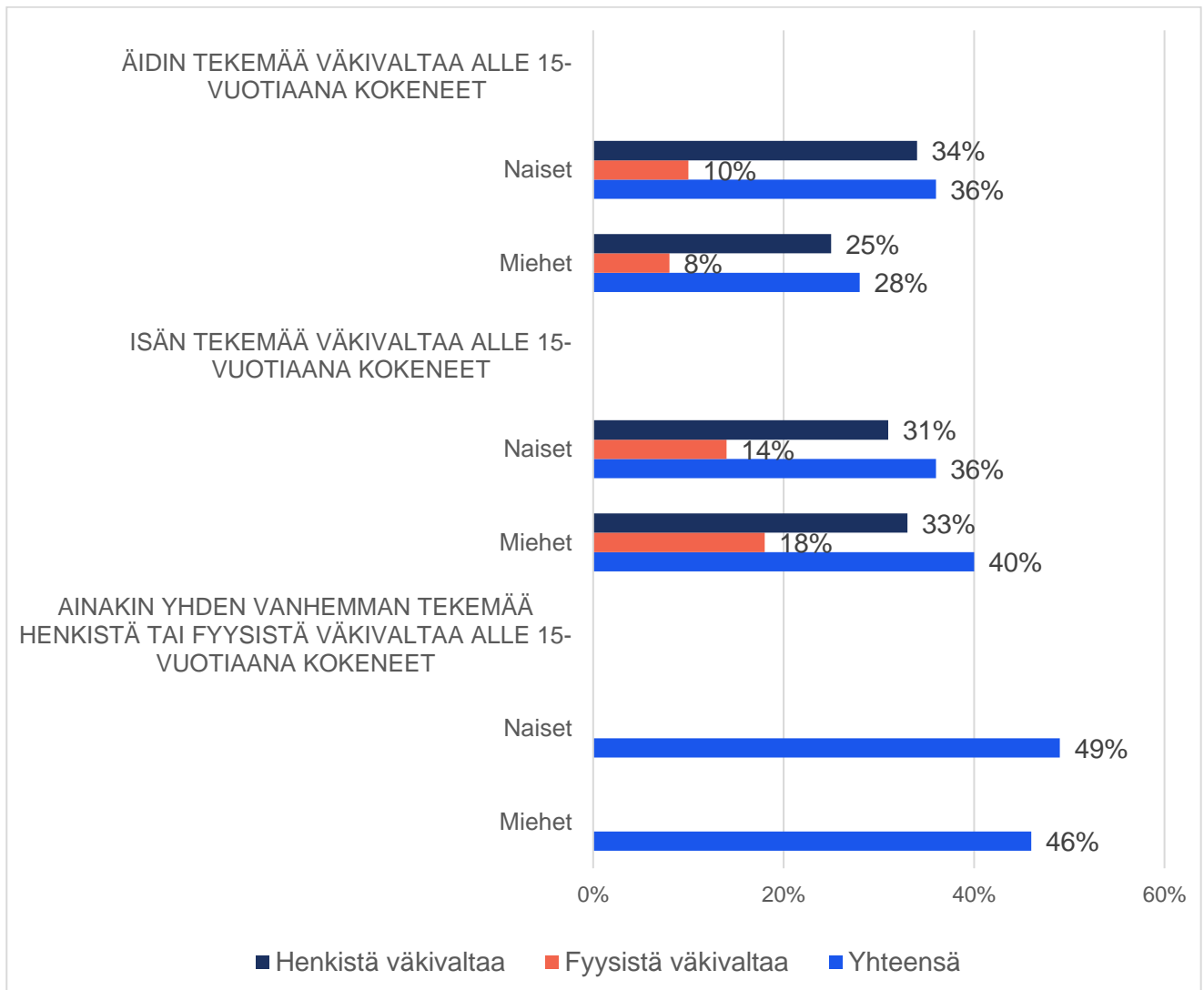
Vainoaminen määriteltiin henkilöön kohdistuvaksi toistuvaksi loukkaavaksi tai uhkaavaksi käyttäytymiseksi. 16–74-vuotiailta naisilta ja 18–74-vuotiailta miehiltä kysyttiin, onko joku toistuvasti lähettänyt heille pelkoa, huolta tai ahdistusta aiheuttaneita ei-toivottuja viestejä tai lahjoja, soittanut törkeitä, uhkaavia tai hiljaisia puheluita, tehnyt muita itsepintaisia lähestymisyrittäjä, odotellut kodin, koulun tai työpaikan ulkopuolella, seurannut tai tarkkaillut heitä, vahingoittanut heidän omaisuuttaan tai lemmikkejään, esittänyt heistä julkisesti loukkaavia tai nolostuttavia kommentteja tai julkaissut heistä kuvia, videoita tai arkaluontoista tietoa niin, että se on aiheuttanut pelkoa, huolta tai ahdistusta. Edellä listattuja vainoamiskokemuksia raportoineilta kysyttiin, kokivatko he mitään mainitsemistaan vainoamistapauksista ollessaan alle 15-vuotiaita. Tulokset lapsuudessa koetun vainoamisen yleisyydestä perustuvat siihen, kuinka moni vainoamiskokemuksia raportoinut on ilmoittanut ainakin osan teoista tapahtuneen heidän ollessaan alle 15-vuotiaita.

1.1 Alle 15-vuotiaana koettu vanhempien tekemä väkivalta

Kuten kuvioista 1 nähdään, noin puolet naisista (49 %) ja miltei yhtä suuri osa miehistä (46 %) kertoi kokeneensa alle 15-vuotiaana ainakin yhden vanhempiensa tekemää henkistä tai fyysistä väkivaltaa. Kun väkivaltakokemuksista kertomista tarkastellaan vanhemman sukupuolen mukaan, huomataan naisten raportoivan yhtä usein niin äidin kuin isän tekemää henkistä tai fyysistä väkivaltaa, kun taas miehet kertovat huomattavasti useammin isän kuin äidin tekemästä väkivallasta: naisista noin kolmannes (36 %) ilmoitti kokeneensa alle 15-vuotiaana äidin tekemää väkivaltaa ja yhtä suuri osa (36 %) isän tekemää väkivaltaa, kun miehistä äidin tekemästä väkivallasta raportoi reilu neljännes (28 %) ja isän tekemästä väkivallasta 40 prosenttia.

Lähempi tarkastelu osoittaa naisten ja miesten välillä pieniä eroja koetun väkivallan luonteessa. Naisista noin kolmannes kertoi niin äidin (34 %) kuin isän (31 %) tekemästä henkisestä väkivallasta. Äidin tekemästä fyysisestä väkivallasta kertoi kymmenen prosenttia naisista ja isän tekemästä fyysisestä väkivallasta hieman useampi, 14 prosenttia. Miehistä niin ikään kolmannes (33 %) raportoi isän tekemästä henkisestä väkivallasta, mutta äidin tekemästä henkisestä väkivallasta hieman harvempi eli neljännes (25 %). Äidin tekemästä fyysisestä väkivallasta kertoi noin joka kymmenes (8 %) mies, mutta isän tekemästä fyysisestä väkivallasta huomattavasti tätä useampi, noin joka viides (18 %). (Kuvio 1.)

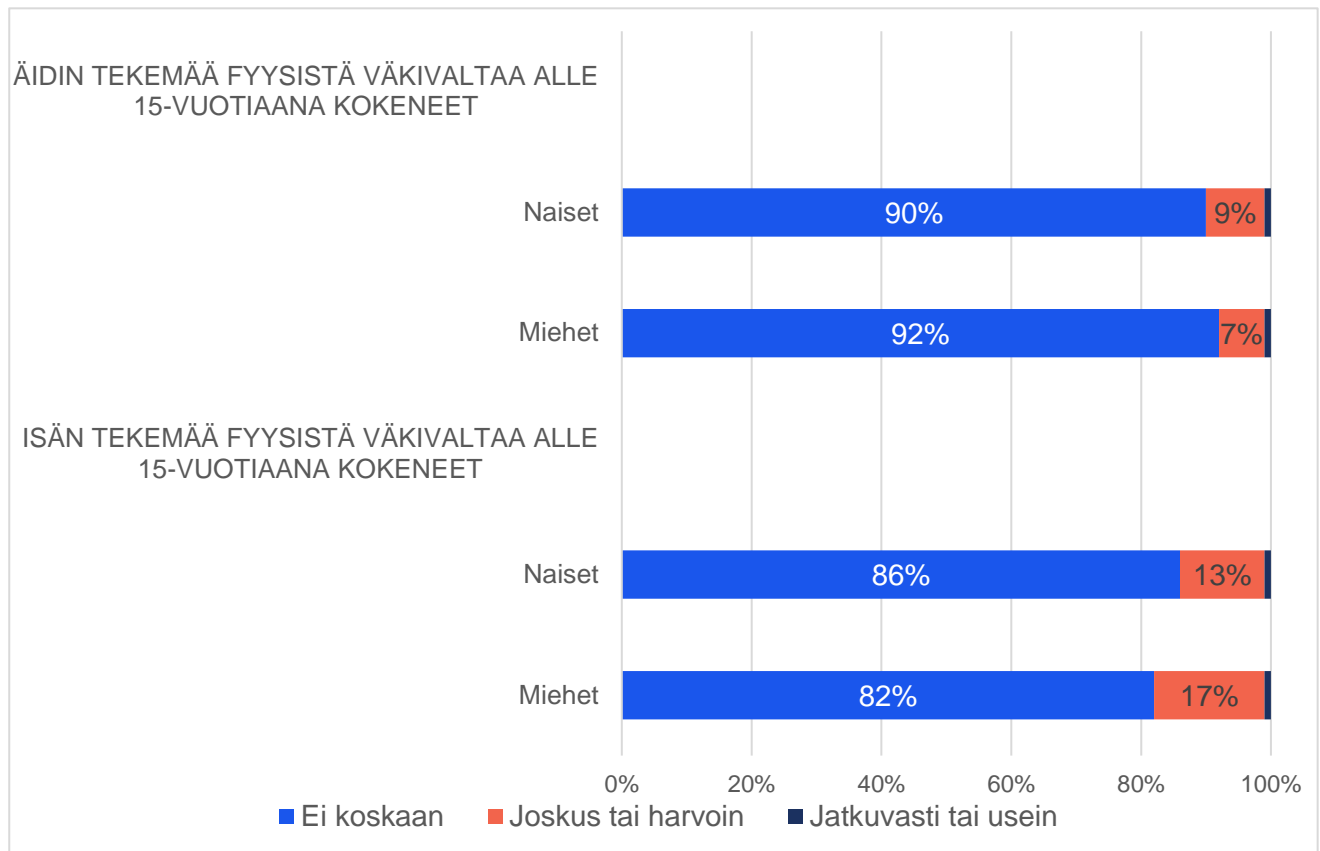
Kuvio 1. Vanhemman tekemää henkistä tai fyysistä väkivaltaa alle 15-vuotiaana kokeneet, % 16–74-vuotiaista naisista ja 18–74-vuotiaista miehistä. N=7 565.

Enemmistö 16–74-vuotiaista naisista ja 18–74-vuotiaista miehistä kertoi, että ei ole joutunut vanhempiensa tekemän fyysisen väkivallan kohteeksi alle 15-vuotiaana. Suurin osa vanhemman tekemästä fyysisestä väkivallasta raportoineista kertoi väkivaltaa tapahtuneen joskus tai harvoin. Prosentti niin naisista kuin miehistäkin raportoiti joutuneensa alle 15-vuotiaana niin äidin kuin isän tekemän fyysisen väkivallan kohteeksi jatkuvasti tai usein. (Kuvio 2.)

Vanhempien tekemästä henkisestä väkivallasta kertoneet raportoivat joutuneensa henkisen väkivallan kohteeksi jatkuvasti tai usein hieman useammin kuin fyysisen väkivallan kohteeksi joutuneet. Äidin tekemää henkistä väkivaltaa kertoi kokeneensa alle 15-vuotiaana jatkuvasti tai usein kuusi prosenttia naisista ja kaksi prosenttia miehistä, isän tekemää jatkuvaa tai usein tapahtuvaa henkistä väkivaltaa taas kuusi prosenttia naisista ja neljä prosenttia miehistä.

Kuvio 2. Vanhemman tekemää fyysistä väkivaltaa alle 15-vuotiaana kokeneet, % 16–74-vuotiaista naisista ja 18–74-vuotiaista miehistä. N=7 565.

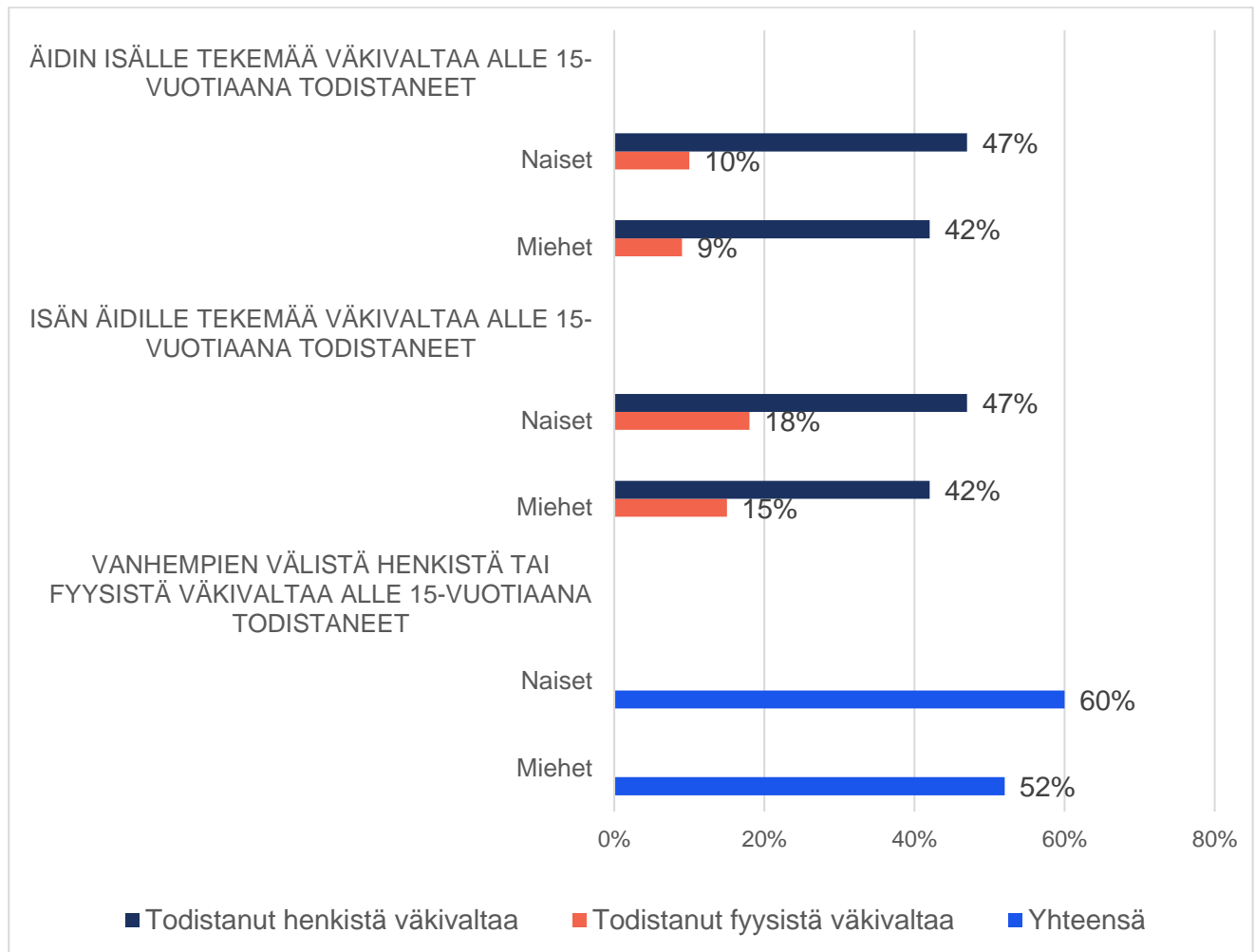

1.2 Alle 15-vuotiaana todistettu vanhempien välinen väkivalta

Vanhempiensa toisiinsa kohdistamaa henkistä tai fyysistä väkivaltaa kertoi todistaneensa alle 15-vuotiaana yli puolet: 60 prosenttia naisista ja 52 prosenttia miehistä. Henkisen väkivallan todistaminen oli näistä yleisempää. Sekä äidin isään kohdistamaa että isän äitiin kohdistamaa henkistä väkivaltaa raportoi todistaneensa noin puolet naisista (47 %) ja vajaa puolet miehistä (42 %).

Fyysisen väkivallan todistaminen oli harvinaisempaa, mutta sitäkin kertoi todistaneensa moni. Lapsena oli todistettu etenkin isän äitiin kohdistamaa väkivaltaa: 18 % naisista ja 15 % miehistä kertoi todistaneensa isän äitiin kohdistamaa väkivaltaa. Äidin isään kohdistamasta fyysisestä väkivallasta kertoi puolestaan joka kymmenes nainen (10 %) ja mies (9 %). (Kuvio 3.)

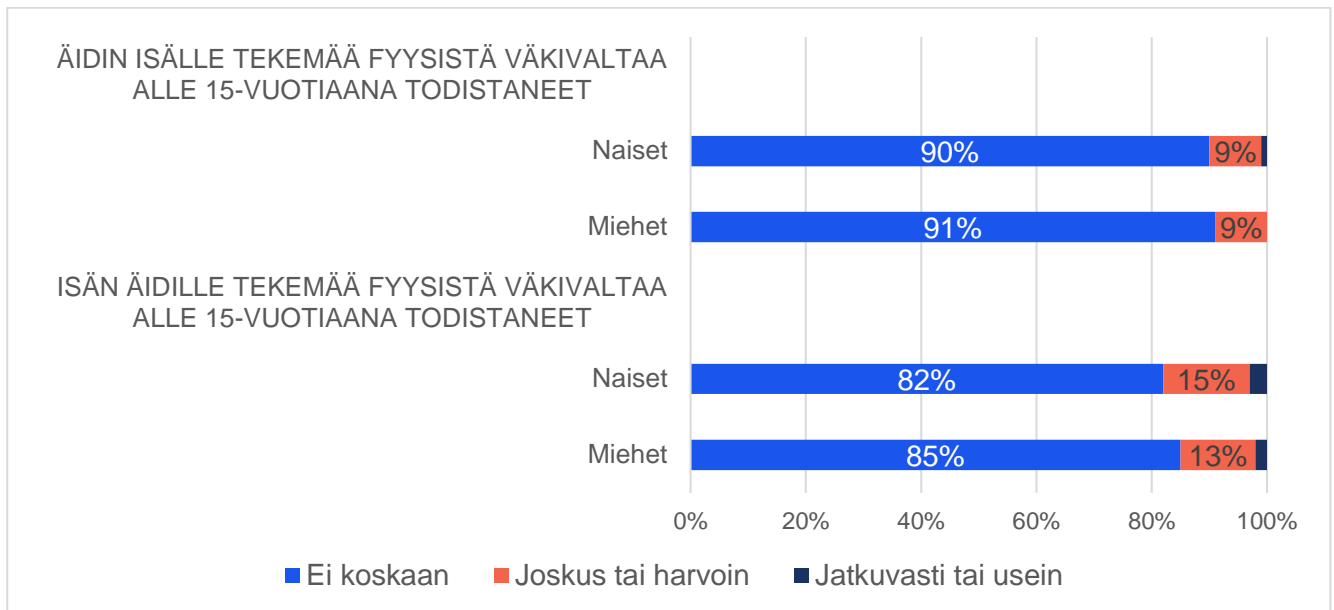
Kuvio 3. Vanhempien välistä henkistä tai fyysistä väkivaltaa alle 15-vuotiaana todistaneet, % 16–74-vuotiaista naisista ja 18–74-vuotiaista miehistä. N=7 565.

Enemmistö 16–74-vuotiaista naisista ja 18–74-vuotiaista miehistä kertoi, että ei ollut todistanut vanhempiensa välistä fyysistä väkivaltaa alle 15-vuotiaana. Suurin osa vanhemman toiseen kohdistamaa fyysistä väkivaltaa todistaneista kertoi väkivaltaa tapahtuneen joskus tai harvoin. Kuitenkin kolme prosenttia naisista ja kaksi prosenttia miehistä kertoi isän äitiin kohdistaman fyysisen väkivallan olleen jatkuvaa tai usein tapahtuvaa. Äidin isään kohdistamasta jatkuvasta tai usein tapahtuneesta väkivallasta kerrottiin hyvin harvoin (1 % naisista, 0 % miehistä). (Kuvio 4.)

Vanhempien välisen henkisen väkivallan kuvattiin olleen paitsi yleisempää, myös fyysistä väkivaltaa toistuvampaa. Äidin isään kohdistamaa henkistä väkivaltaa kertoi todistaneensa alle 15-vuotiaana jatkuvasti tai usein 12 prosenttia naisista ja kuusi prosenttia miehistä, isän äitiin kohdistamaa jatkuvaa tai usein tapahtuvaa henkistä väkivaltaa taas 14 prosenttia naisista ja seitsemän prosenttia miehistä.

Kuvio 4. Vanhempien välistä fyysistä väkivaltaa alle 15-vuotiaana todistaneet, % 16–74-vuotiaista naisista ja 18–74-vuotiaista miehistä. N=7 565.

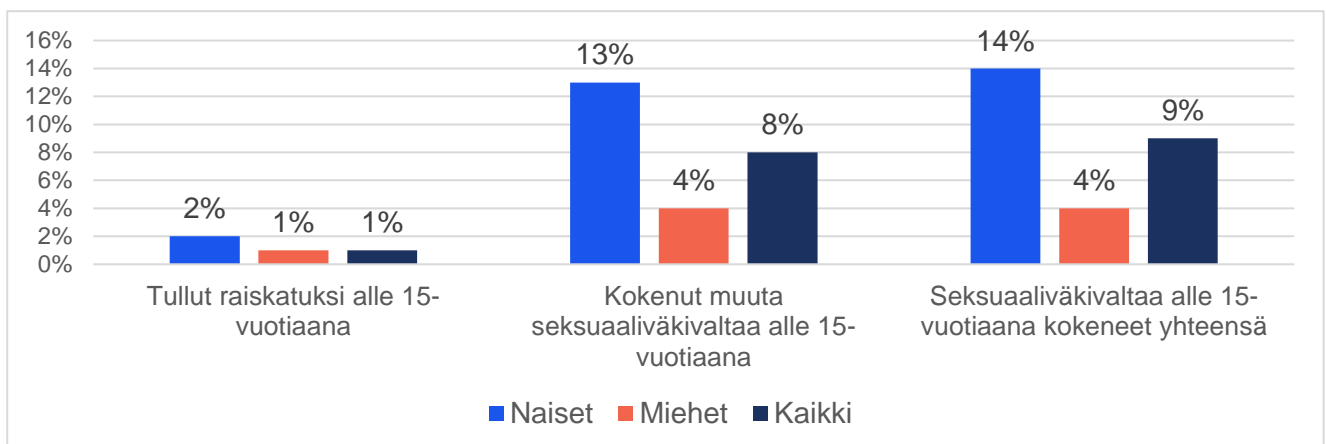

1.3 Alle 15-vuotiaana koettu seksuaaliväkivalta

Naiset kertoivat kokeneensa alle 15-vuotiaana aikuisen tekemää seksuaaliväkivaltaa verraten usein: seksuaaliväkivallan eri muotoja kertoi kokeneensa alle 15-vuotiaana 14 prosenttia naisista ja neljä prosenttia miehistä, kaikkiaan siis noin joka kymmenes 16–74-vuotias.

Alle 15-vuotiaana koetusta aikuisen tekemästä raiskauksesta raportoi kaksi prosenttia 16–74-vuotiaista naisista ja prosentti 18–74-vuotiaista miehistä, mikä tarkoittaa väestötasolla noin 50 000 henkilöä. Raiskaus määriteltiin sukupuoliyhteydeksi, joten sen ulkopuolelle jäi runsaasti erilaisia seksuaaliväkivallan muotoja. Tätä muuta seksuaaliväkivaltaa, kuten alasti kuvaamista tai sukuelinten koskettelua, kertoo kokeneensa alle 15-vuotiaana 13 prosenttia naisista ja neljä prosenttia miehistä. (Kuvio 5.)

Kuvio 5. Seksuaaliväkivaltaa alle 15-vuotiaana aikuisten taholta kokeneet, % 16–74-vuotiaista naisista ja 18–74-vuotiaista miehistä. N=7 575.

Seksuaaliväkivaltaa alle 15-vuotiaana kokeneista hieman yli puolet kertoi olleensa ensimmäisen tapahtuman aikaan 11–14-vuotias, joka kolmas kertoi olleensa 6–10-vuotias ja 15 prosenttia kertoi olleensa alle 6-vuotias. Noin yhdeksän kymmenestä raportoi tekijän olleen mies ja yksi kymmenestä tekijän olleen nainen. Tekijä oli entuudestaan tuttu henkilö suurimmalle osalle (78 %) seksuaaliväkivaltaa kokeneista.

Enemmistö (67 %) seksuaaliväkivaltaa alle 15-vuotiaana kokeneista ilmoitti, ettei ollut kertonut kokemuksistaan kenellekään. Noin joka neljäs (23 %) raportoi kertoneensa asiasta kaverilleen, ja poliisille kertoi ilmoittaneensa kolme prosenttia. Nuorempiin ikäryhmiin kuuluvat ilmoittivat kertoneensa kokemuksistaan vanhempia useammin sekä ystäville että viranomaisille.

1.4 Alle 15-vuotiaana koettu vainoaminen

Vainoamista raportoi kokeneensa jossain vaiheessa elämäänsä joka kolmas Suomessa asuva nainen ja joka viides mies. Alle 15-vuotiaana vainoamista kertoi kokeneensa kaikkiaan kuusi prosenttia 16–74-vuotiaista naisista ja kaksi prosenttia 18–74-vuotiaista miehistä. Väestötasolla tämä tarkoittaa yhteensä 165 000 henkilöä.

Ikäryhmittäin tarkasteltuna alle 15-vuotiaana koettua vainoamista raportoivat yleisimmin 16–34-vuotiaat, joista noin joka kymmenes (8 %) kertoi tulleen vainotuksi alle 15-vuotiaana. Harvimmin alle 15-vuotiaana koettua vainoamista raportoivat 55–74-vuotiaat, joista vainoamista kertoi kokeneensa alle 15-vuotiaana yksi prosentti.

2 Suositukset

Kokonaisuudessaan voidaan todeta, että lapsuudessa koettu ja todistettu väkivalta on ollut ja on edelleen Suomessa yleistä. Lapsuuden ajan väkivaltakokemukset ovat koskettaneet tavalla tai toisella suurta osaa väestöä.

Henkisen väkivallan kokemukset ovat hyvin yleisiä, mutta myös fyysistä väkivaltaa on lapsuudessaan kokenut moni. Vain vähemmistö lapsuudessaan väkivaltaa kokeneista on kertonut kokemuksistaan ulkopuoliselle.

Väkivallalle tyypillistä on ylisukupolvisuus. Lapsuudessa koetusta väkivallasta erityisen haavoittavaa tekeekin se, että väkivaltaa lapsena kokeneet tai todistaneet ovat suuremmassa riskissä joutua myöhemmin elämässään lähisuhdeväkivallan uhriksi. Tutkimuksemme mukaan sekä lapsuudessa koettu että todistettu väkivalta on vahvassa yhteydessä myöhemmin elämässä kohdattuun parisuhdeväkivaltaan, ja etenkin toistuvassa parisuhdeväkivallassa myös kotitaloudessa mahdolliset asuvat lapset joutuvat usein osallisiksi väkivaltaan joko kohteina tai todistajina.

Koska sekä lapsuudessa koettu että todistettu väkivalta vaikuttaa laajasti elämään ja vaikutukset ovat ylisukupolvisia, yhtäältä ennaltaehkäisy ja toisaalta toteutuneen väkivallan aiheuttamien vahinkojen

minimointi ovat tarvittavien toimien keskiössä. On tärkeää, että yhteiskunnassa tuetaan keinoja, joilla lasten kohtaama väkivalta tunnistetaan ja siihen puututaan. Työssä on hyvä huomioida, että jo väkivallan todistaminenkin on vahingollista ja totuttaa lasta väkivaltakulttuuriin, joka voi altistaa myöhemmälle väkivallalle. Myös lapsia ja perheitä palvelemaan, väkivallan ennaltaehkäisevään työhön on panostettava laajasti toimia ja resursseja.

Väkivallan torjumisessa on ensiarvoisen tärkeää, että erilaiset väkivallan teot tunnistetaan väkivallaksi ja että niistä kertomiseen kannustetaan. Väkivalta ei saa jäädä piiloon. Tuloksemme saattavat osaltaan kertoa, että nuorimmissa ikäluokissa väkivalta tunnistetaan ja siitä kerrotaan rohkeammin kuin aiemmin. Tätä suuntausta pitää edelleen vahvistaa.

Väkivaltakokemuksia tutkittaessa vastauuserot ikäluokkien välillä ovat tyypillisiä. Vaikka vanhemmat henkilöt kertovat koetusta väkivallasta nuorempia harvemmin, eivät tulokset välttämättä kerro väkivallan todellisesta määrästä. Menneiden kokemusten jakamiseen nykyhetkessä kytkeytyy monisyisiä muistamisen, tunnistamisen ja kertomisen kysymyksiä. Väkivaltakokemusten aliraportointi tällaisessa tutkimuksessa on mahdollista esimerkiksi siksi, ettei yksilö tai yhteiskunta ole eri aikoina tunnistanut kaikkia tekoja väkivallaksi, tai kokemuksista ei haluta häpeän, syyllisyyden tai muun syyn vuoksi kertoa. On ylipäänsä hyvä tiedostaa, että väkivaltakokemuksia mittaava tutkimus ei kerro eksaktisti väkivallan esiintyvyydestä, vaan niistä menneistä väkivallan kokemuksista, joita ihmiset ovat tunnistaneet, muistaneet ja halunneet tutkimuksessa jakaa.

Toisaalta ikäryhmien välillä on todellisia eroja myös esimerkiksi konkreettisissa kasvuympäristöissä. Netin käyttöön ja verkossa monipuolistuneisiin väkivallan tapoihin liittyvät syyt voivat myös osaltaan selittää, miksi vaikkapa vanhempiin ikäryhmiin verrattuna niin paljon suurempi osuus 16–34-vuotiaista kertoi joutuneensa vainoamisen kohteeksi jo alle 15-vuotiaana. Verkossa tapahtuva häirintä ja väkivalta on ylipäänsä ilmiö, joka koskettaa erityisen vahvasti nuoria ihmisiä. Verkkoväkivallan ehkäisy ja torjunta on oltava tärkeä osa etenkin lapsia ja nuoria koskevaa väkivallan vastaista työtä.

3 Tutkimusaineisto ja -menetelmät

Tarkastelumme perustuu Tilastokeskuksen toteuttaman [Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021](#) -tutkimuksen aineistoon. Tutkimus on osa Euroopan laajuista Gender-Based Violence -hanketta, jossa selvitetään 18–74-vuotiaiden naisten kokemaa väkivaltaa ja sen muotoja. Vuoden 2021 tutkimuksen Suomen-osuutta rahoittivat Eurostat, Tilastokeskus, oikeusministeriö, sisäministeriö sekä sosiaali- ja terveysministeriö. Kansallisessa tutkimuksessa selvitettiin lisäotoksilla myös 18–74-vuotiaiden miesten ja 16–17-vuotiaiden naisten väkivaltakokemuksia.

Tiedonkeruu toteutettiin verkkokyselynä vuodenvaihteessa 2021–2022. Eurooppalaisen tutkimuksen kysymysten lisäksi Suomessa tutkimukseen sisällytettiin kansallisia tärkeiksi koettuja kysymyksiä ja osa-alueita. Tutkimuksen otos oli 25 000 Suomessa asuvaa henkilöä ja vastausprosentti 30. Vastauksia aineistossa on yhteensä 7 575 henkilöltä. Aineisto on painotettu vastaamaan koko Suomen väestöä.

4 Lähteet

Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021, Tilastokeskus.